

Kentsel Kamusal Hayatın Dönüşümü: Ortaköy Örneği

Beyza ŞAHİN KÜN¹

Öz

Tarihî ve sosyokültürel özellikleriyle araştırma konusu olan Ortaköy, literatürde kentsel kimliğin yansıtıldığı başarılı bir kamusal alan olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda çalışmanın amacı, Ortaköy semtinde kamusal hayatın geçirdiği dönüşümleri gazete haber içeriklerine odaklanarak açığa çıkarmaktır. İçerik analizinin tercih edildiği bu araştırma, 1980-2019 yılları arasında Ortaköy'e dair bilgi içeren Cumhuriyet ve Milliyet gazetelerinin kupürleri ile sınırlandırılmıştır. Amaçlı örneklem yoluyla kamusal alanla ilgili olduğu düşünülen 308 Milliyet gazetesi haber içeriğine ek olarak, 330 Cumhuriyet gazetesi haber içeriğine odaklanılmıştır. Toplamda 638 haberin içerik analizine tabi tutulması ile çalışmanın ana ve alt kategorileri oluşturulmuştur. Elde edilen verilere göre, semt dokusu ve sosyal yaşamdaki farklılıkların süreçteki değişimlerle belirginleştiği; eski-yeni ayrımını ortaya çıkardığı düşünülmektedir. İstanbul'un gözde mekânlarından Ortaköy'ün kozmopolit bir boğaz köyünden, bir İstanbul markası ve "eğlence arenasına" (Andaç, 2010) dönüştüğünü söylemek mümkündür. Mekândaki değişikliklerin Ortaköy kamusal alanını yok etmediği, soylulaştırma etkisiyle dönüşen yapının içerisinde bu özelliği koruduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler

Ortaköy, Kamusal Alan, Kentsel Dönüşüm, Soylulaştırma, Toplumsal Değişim.

Transformation Of Urban Public Life: The Case Of Ortaköy

Beyza ŞAHİN KÜN¹

Abstract

Ortaköy being the subject of research is defined in literature as a successful public location reflecting urban identity due to its historical and socio-cultural attributes. The aim of the study is to illustrate the transformations of public life in the Ortaköy district by focusing on the news contents of the newspapers in this context. The study, where the content analysis was employed, was confined to newspaper clippings from Cumhuriyet and Milliyet that provided information about Ortaköy between the years 1980 and 2019. In addition to the 308 news contents of Milliyet, which are assumed to be related to publicity, the 330 news contents of Cumhuriyet were addressed through purposeful sampling. The study's main and subcategories were developed by employing content analysis on a total of 638 news articles. According to the data obtained, it is believed that as the process changes, the distinctions in neighborhood texture and social life become clearer, indicating the old-new distinction. Ortaköy, one of Istanbul's favorite neighborhoods, has evolved from a cosmopolitan Bosphorus village to an Istanbul trademark and an "entertainment arena" (Andaç, 2010). It was concluded that the transformations in the location did not damage Ortaköy's publicity; rather, the structure, which was transformed as a result of gentrification, internally kept this attribute.

Keywords

Ortaköy, Public Space, Urban Transformation, Gentrification, Social Change.

¹ Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kültürel Çalışmalar Bölümü, Yüksek Lisans Öğrencisi. ORCID: 0000-0002-4220-076X, DOI: <https://dx.doi.org/10.51448/tde.2021.13>

1. Giriş

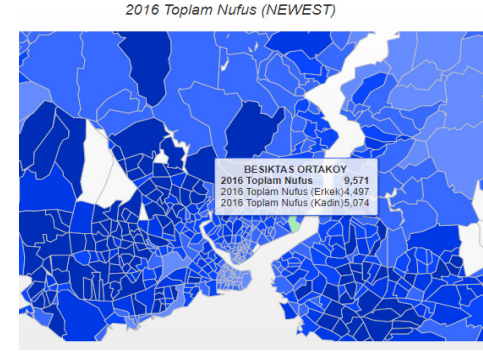
Türkiye'nin 1980'lerde toplumsal dönüşüncü şekillendiren sistemlerinin; ekonomik, politik ve sosyolojik kırılmalarla birlikte sosyo - kültürel yapının dönüşümünü destekleyen bir sürece girdiği görülmüştür. Bu kırılma ve dönüşümün kuşkusuz kent yaşamına bugünkü formunu kazandırmasında etkisi büyüktür. Kamu alanlarında değişim ve dönüşümün kente yansımaları kentsel kimliğin oluşumunu sağlamaktadır. Dolayısıyla, kentsel kimlik özelliklerinin önemini vurgulamak gerekir. Bu bağlamda Ortaköy, geçmişten günümüze farklı kültürlerin karşılaşma ve bir arada yaşama alanı olarak karşımıza çıkar (Mumcu, 2009, s.60). Boğaziçi köprüsünün Avrupa ayağında, Yıldız ve Çırağan Saraylarının yanı başında bulunan Ortaköy, Bizans döneminde "Aya Fokas" olarak bilinen bir balıkçı köyüdür. Fetih sonrasında, saraya yakınlığı sebebiyle yalı ve köşkler için tercih edilen bir bölge olmuştur (Mumcu, 2009, s.54).

"Ortaköy iskelesiyle Defterdarburnu arasında kalan şeritte Mehmed Kethuda Çeşmesi, Ortaköy Camii, Sıbyan Mektebi ve sahilin gerisinde Rum, Ermeni ve Yahudi esnafının evleri; daha sonra Ortaköy Camii ile Neşatabad Sahilsarayı, Esmâ Sultan Sahilsarayını, Naime Sultan Yalısı, Hatice Sultan Yalısı, Hatice Sultan Sahilsarayını, Fatma Sultan, Zekiye Sultan yalıları sıralanır. Ortaköy'e bugünkü özelliğini kazandıran, iskelenin arkasındaki Ortaköy Meydanı'nın en belirgin ve egemen mimari öğesi Ortaköy Camii'dir. Abdülmecid, Ortaköy'ün imarına önem vermiş Ortaköy Deresi üzerine bugün artık olmayan köprüyü, sahilde iskelenin güneyindeki mermer sütunlu karakol binasını da yaptırmıştır. Meydanda-

ki cami kadar eski ve önemli başka bir eser de 1136/1723 tarihli Damat İbrahim Paşa Çeşmesi'dir. Sahilde ahşap temeller üzerinde oturan çeşme, zamanla dolgu ve zemin oturmasından çökmüş toprak seviyesinin 1, 5 metre altında kalmıştır. Beşiktaş belediyesi tarafından, Ortaköy meydanı ve çevre düzenlemesi çalışması sırasında, kahvelerin arkasına sıkışmış ve görünmeyen çeşme, caminin karşısına taşınarak, toprak altında kalan su teknesi ve musluk etrafındaki selvi motifli taşı ortaya çıkarılmış, restorasyonu yapılmıştır (Andaç, 2010)." Yahudi, Rum, Ermeni ve Türk toplulukların yaşadığı bu semt; farklı kültürleri bir arada tutma özelliği ile bilinmektedir. Kanuni döneminde (1520-1566) Ortaköy'e gelen Türkler, Mimar Sinan'ın yaptırdığı "Hüsrev Kethüda Hamamı" ile ilk eserlerini sergilemişlerdir (Mumcu, 2009, s.55). Evliya Çelebi tarafından 17. yüzyılda yazılmış olan Seyahatname'de belirtilenlerden yola çıkarak Ortaköy'ün İstanbul'un en eski semtlerinden biri olduğunu söylemek mümkündür (Andaç, 2010, s.19).

Küçük bir balıkçı köyü iken günün hemen her saatinde aktif kamusal yaşamı ve 9.571 (2016, Mahallem İstanbul Projesi) kişilik toplam nüfusuyla İstanbul'u tanıtan imgeler arasında yer alır. Görkemli tarihin, fiziksel, kültürel ve sosyoekonomik özelliklerin kamusal alan dizaynındaki etkileyciliğini anlamlandırmaya çalışan Erdoğan ve Aytaç (2015, s.125) araştırmasına göre; Ortaköy meydanı geçmiş ve günümüzün gözde mekânlarından olmaya devam ederek kentsel kimliğin yansıtıldığı kamusal alan olarak tanımlanmaktadır. Bu çerçeveden hareketle, kentsel kamusal hayatın dönüşümünü ortaya koymak adına Ortaköy semtinin araştırma konusu

olarak tercih edildiği belirtilmelidir. Ortaköy'de 1980 sonrası gözlemlenen farklılıkların Porter ve Shaw (2009, s.99-102) ifadeleriyle, "kentsel mekânı markalaştırmak veya pazarlamak" amacıyla oluşum gösterdiğini vurgulamak mümkündür.

Ortaköy'e 1970'li yılların başında yerleşen Feridun Andaç, 1986'ya kadarki değişim sürecine tanık olmuştur. Semt dokusu ve sosyal yaşamdaki farklılıkların belirginleşerek eski - yeni ayrımını desteklediği yönünde veriler sunmaktadır (Andaç, 2010). Verilerden bazıları şu ifadelerle yer verir:

"Ortaköy, 35 yılda ne çok değişmiş! Burası da el değiştirmiş İstanbul'un birçok semti gibi (s.18)."

"Bugünün Ortaköy'üne bakarken tam bir kopuş / yok oluşla karşı karşıya olduğumuzu söyleyebilirim (s.24)."

"Giderek zamanın hoyrat ellerinde bir bir solup gittiğini gözleriz Ortaköy'ün geçmişteki zenginliğinin (s.23)."

Ortaköy hakkında yazılan bir diğer kitap "Si Minör Ortaköy (1993)" ise 1940-50'li yılların Ortaköy'ünü; Boğaziçi'nin küçük bir balıkçı köyü, çok kültürlü ve kimlikli semti olarak vurgular. Nitekim kendisi de değişime tanık olarak çocukluğunun geçtiği bu semte bir daha uğramamayı tercih etmiş (Andaç, s.25), 1993 yılında yayınladığı bu kitapla "Eski

Ortaköy'ü" anlatmak istemiştir. Değişimin gözler önüne serildiği ve eski Ortaköy güzellemesinin yapıldığı bu iki esere ek olarak kamusal alanın temelini oluşturan gazete haberlerinde, Ortaköy içeriklerine odaklanmak hedeflenmiştir. 1980 yılından 2019 yılına kadar kamusallıkla ilgili olduğu düşünülen haber içeriklerindeki başlıca temaları ortaya çıkarmak; "Yeni (günümüz) Ortaköy'ün" başkalaşan anlamlarıyla kamusal alan olma özelliğini sürdürdüğü ve kamusalılığı yok etmediğini düşündürmektedir.

2. Kuramsal Çerçeve

Kamusallığın Yapısal Dönüşümü

Kamusallığı tarihsel olarak inceleyen Habermas, eski Yunan pazar yerinin ve çeşmelerin kamusal olanı ifade ettiğinden bahseder. Kamusalılık, 13. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar dönüşerek varlığını korumuştur. 13. yüzyıl ticaret yollarının keşime noktalarında bulunan fuarlar, etkileşimde öncü niteliği taşımaktadır. Ticaretin getirileriyle birlikte, 17. yüzyıl ortalarında haftalık gazetelerin günlük basımı gerçekleşmiş olup ticaret ve dünya gidişatından ayrıntılı haberlere yer verilmeye başlanmıştır. 18. yüzyıl gelişmeleri arasında, yazarların tartışma mekânları hâline gelen kahvehanelerin açılması yer alır. Salonlar ise kadınların tercih ettiği mekânlar olmakla birlikte yazarları da misafir etmiştir. Kamusal toplulukların ilk olarak kahvehane, cemiyet ve salonlar ile aktifleşmeye başladığını belirten Habermas, tartışılabilirliğin herkesçe mümkün hâle geldiğini vurgulamaktadır. Müzik ve resmin de bağımsızlığını kazanarak kamusal hayata dâhil olduğunu belirtir. Habermas, Burjuva kamusalının ise 1750'li yıllarda üstünlük sağlamaya başladığından bahsetmektedir. Dergi ve gazetelerin

ortaya çıkışı da burjuvazinin okuma ihtiyaçlarından hasıl olmuştur. “Kamusal topluluğun alanı” da çekirdek ailedeki mahremiyet sınırlarının genişlemesiyle oluşum göstermektedir. Akşam yemeği davetleri, salon ve kahvehanelerde toplanmak; gelişimi desteklemekle birlikte basın ve eleştiri organlarını içeren kamusalılığı oluşturmaktadır.

Kamusalığa ilişkin önem arz eden diğer açıklamalar arasında Kant’ın; “halk egemenliğinin ancak aklın kamusal kullanımından geçtiğini” savunması yer alır. Hegel’in kamuoyu olarak isimlendirdiği şey ise “akıl yürüten özel şahısların oluşturduğu kamusalılık”tır. Buna ek olarak “Kamuoyunun egemenliğinin rasyonelleştirilmesi” olduğu vurgulanmıştır (1997, s.219). Bireylerin kamusal bir oluşumda toplanıp, istişarede bulunmaları kamusal alanın var edilmesi yönünde bir eylemdir (Habermas, 1997, s.95). Bu çerçeveyi destekleyen kamusal alan tanımı ise şu şekildedir:

“...bir biraradalık durumundaki bireylerin davranışları, ne iş ve meslek sahiplerinin özel işlerini görürken yaptıkları davranışlara; ne de bir devlet bürokrasisinin yasal sınırlarına tabi anayasal bir düzenin üyelerinin davranışlarına benzer. Yurttaşlar ancak, genel yarara ilişkin meseleler hakkında kısıtlanmamış bir tarzda, yani toplanma, örgütlenme, kanaatlerini ifade etme ve yayınlama özgürlükleri garantelenmiş olarak tartışabildiklerinde kamusal bir gövde biçiminde davranmış olurlar. Bu tür bir iletişimin daha genel bir kamusal gövde içinde gerçekleşmesi, bilginin muhataplarına aktarılmasını ve onların etkilenmesini mümkün kılacak özgül araçları gerektirir. Günümüzde gazeteler, dergiler, radyo ve televizyon

kamusal alanım iletişim araçlarıdır (Habermas, 1997, s.95).” Tarihsel anlayışta burjuva ve kamusal alanının dâhil olması, değişime uğrayan kamusal alana yeni toplumsal gelişmeler ekler. Burjuva kamusal alanının oluşumundan sonra liberal ve sosyal refah devlet, kamusal alan fikrinden bahsetmeye başlamıştır. Habermas’a göre, sosyal refah devletin kamusal alan fikri, bireyler arasındaki kamusal tartışma ortamının sağlanması ve iktidarın rasyonelleştirilmesi ile alakalıdır. Bu fikir kamusal alanın dönüşme veya kaybolma tehlikesini gündeme getirmektedir (Habermas, 1997, s.102). Sennett’e göre kentsel mekânda kamusal alan, cadde, meydan gibi somut alanları içermektedir. Bahsi geçen somut alanların kentin ruhunu oluşturduğunu iddia etmekle birlikte, sosyal, ekonomik ve fiziki açılardan kenti dönüştürmede bir araç görevi üstlendiğini belirtir (Sennett, 2013). Bu çerçevede, “demokrasinin taşıyıcısı, kentin kalbi, yurttaşlık hislerinin ve anıların yer aldığı alanlar olarak kamusal mekânlar, devinim imkânı veren bir işleve dönüştükten sonra özgün anlamlarını yitirmişlerdir (Bahçeci, 2018, s.115).”

Gökgür (2008, s.16)’ün ifadeleriyle, “Kentın var olabilmesi için; yaşam kalitesi, sosyalleşme, hareket etme, kolektif, kültürel, politik ve sosyal yaşam gibi unsurların varlığı gereklidir. Kamusal alanlar kentlerdeki hareketlilik, kullanım (festival, konser, spor, ticari kullanım vb.), sosyalleşme ve kimlik alanlarıdır.” Tüketim odaklı pratikler ise kent mekânlarının tasarımında öncelikli olarak yer alıyorsa, kamusal alanlara ve kentsel yaşama ekonomik faktörlerin şekil verdiği görülür. Bu yöndeki mekânsal dönüşüm stratejileri (restorasyon,

rehabilitasyon, yeniden canlandırma vb.) “soylulaştırma” olgusunu da beraberinde getirmektedir. Soylulaştırma 1960’lı yıllarda ilk olarak Ruth Glass tarafından, kentlerde yaşam süren düşük gelirli grupların, kentlerin yenilenmesi yoluyla orta ve üst gelirli gruplar ile yer değiştirmesi olarak ifade edilmiştir (Kayalar, 2009). Soylulaştırmanın Glass tarafından ifade edilen anlamına ek olarak, kentsel politikaları ve soylulaştırma ile ilişkisini ortaya koymak gereklidir. Özden (2008)’e göre, kent politikalarını kapsayan kentsel yenileme şu şekilde tanımlanmaktadır:

“... kentsel yenilemeyi en geniş anlamıyla, zaman süreci içerisinde eskiyen, köhneyen, yıpranan, sağlıksız / yasadışı gelişen ya da potansiyel arsa değeri üst yapı değerinin üzerinde seyrederek değerlendirilmeyi bekleyen ve yaygın bir yoksunluğun hüküm sürdüğü kent dokusunun, altyapısının sosyal ve ekonomik programlar oluşturulup beslendiği bir stratejik yaklaşım içinde, günün sosyoekonomik ve fiziksel şartlarına uygun olarak değiştirilmesi, geliştirilmesi, yeniden canlandırılması ve bazen de yeniden üretilmesi eylemi olarak tanımlamak mümkündür. Kentsel yenilemenin yöntemleri ise alansal temizleme, yeniden canlanma - canlandırma, yenileme - yenilenme, yeniden geliştirme, yeniden üretme ve rehabilitasyondur. Soylulaştırma ise bu sınıflandırma içinde yeniden canlanma-canlandırmanın bir alt başlığı olarak yer alır (Özden, 2008, s.44).”

Türkiye’nin soylulaştırma süreci ise

1 İngilizcede “gentrification” şeklinde ifade edilen bu kavram “etimolojik kökeni bakımından gentry yani “İngiltere’de aristokratlara göre alt düzeyde olup toprak sahibi olan soylular” anlamına gelmektedir. Gentry kelimesi Türkçe karşılığı ile “orta sınıf” ve “aydın tabaka” anlamına da gelmektedir (Çeker&Belge, 2015, s.78).

1980’den sonra İstanbul’un “merkezî ve tarihî mahallerinde görülmüş ve günümüze ulaşmıştır. 1980’li yıllarda boğaza nazır Ortaköy, Arnavutköy, Kuzguncuk’ta; 1990’lı yıllarda Galata, Cihangir, Asmalımescit, Beyoğlu ve Tarlabası semtlerinde görülmeye başlanmıştır (Çeker&Belge, 2015, s.82).” Bu bölgelerden Ortaköy’ün geçmişine bakacak olursak yaşanan değişimlerin bir rastlantıdan ibaret olmadığını, soylulaştırmanın sermaye hacmiyle ilintili bir şekilde “herhangi bir kentsel mekânda değil, sosyal ve kültürel auraya sahip olan mekânlarda ortaya çıktığı” görülmektedir. Mekânsal dönüşümler bağlamında asıl amaç, bir mekânın kültürel sermaye hacmini artırmaya ve korumaya çalışan orta ve üst sınıfların tüketimine konu olabilmesi için sosyokültürel özellikleri o mekânda toplamaktır (Koç, 2015, s.89-96). Ortaköy bölgesinin yüksek gelirli gruplarca ilgi görmesi sonucu sosyal açıdan bir iyileşmenin gerçekleştiğini söylemek mümkündür. Çevrenin hızlı değişiklik göstermesiyle birlikte, düşük gelir gruplarının doğru veya dolaylı yollardan yerinden edilmesi soylulaştırma ile yakından ilişkilendirilir (Sönmez, 2014, s.45-46).

3. YÖNTEM

Bu araştırmanın yöntemini oluşturan içerik analizi, Columbia Gazetecilik okulunun nicel yöntem yoluyla gazeteler üzerine yaptığı araştırmaya dayanarak ortaya çıkmıştır. 1950-60’lı yıllarda yaygınlaşarak çeşitli disiplinlerin araştırma yöntemlerine giriş yapmıştır

(Bilgin, s.1-25). Araştırma kapsamında dijital platformları bulunan gazete arşivlerindeki kupürlere odaklanılmıştır. Milliyet ve Cumhuriyet gazetesi arşivinde yapılan “Ortaköy” aramasında 2780 haber bulunmuştur. Örneklem büyüklüğü nicel içerik analizinin kullanılmasına sebep olmuştur. Bu yönüyle, haber içeriklerine ilişkin derinlemesine bilgi vermek yerine belli başlı özellikleri tespit ederek verilerin frekansı alınmıştır. Verilerin kategorilendirilmesiyle, mesaj öğelerinin teker teker ayrımı ve belirli gruplara dağıtılması gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın güvenilirliği ve geçerliliği için objektif yaklaşım sonucu kodlar elde edilmiş; amaç ve araçlar arasındaki uygunluk sağlanmaya çalışılmıştır.

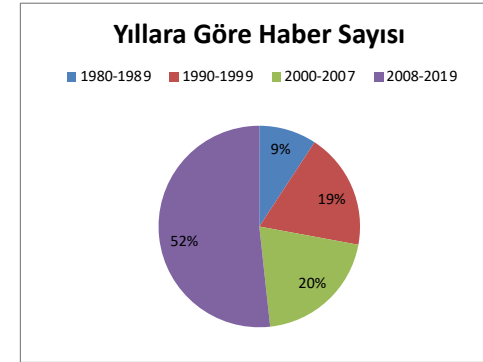
Bu bağlamda çalışmanın amacı, Ortaköy semtinde kamusal hayatın geçirdiği dönüşümleri haber içeriklerine odaklanarak açığa çıkarmaktır. Süreçteki değişimlerle, semt dokusu ve sosyal yaşamdaki farklılıkların belirginleşerek eski-yeni ayrımını ortaya çıkardığı düşünülmektedir. Bu bakış açısıyla, araştırmanın temel sorusu şu şekildedir: “Ortaköy”ü konu alan gazete haber içeriklerinde soylulaştırma eksenli kentsel kamusal dönüşümün öğeleri nelerdir? İncelenen haber kaynaklarında toplam haber sayısının dağılımı, yıllara göre dağılım, haberlerdeki başlıca tema ve içeriğe ek olarak alt temalar oluşturulmuştur. Yıllara göre kataloglama işleminden sonra her haber temalarına ayrılarak kodlanmıştır. İçerik analizinin tercih edildiği araştırmada, 1980 yılından günümüze Ortaköy’e dair bilgi içeren yazılı materyaller Milliyet ve Cumhuriyet gazeteleri-

nin kupürleri ile sınırlandırılmıştır. Gazetelerin internet arşiv platformlarında Milliyet gazete arşivinin pek çok gazete arşivini kapsaması (Posta, Habertürk, Akşam, Star, Vatan, Aydınlık, Türkiye, Hürriyet²) tercihe neden olmuştur. Gazete kupürlerinde görülen dönüşümü ortaya koymak adına 2007 yılında son bulan haber içerikleri; 2008-2019 yılı Cumhuriyet haberleri ile desteklenmiştir. Böylelikle araştırmada gazete çeşitliliği sağlanmış olup değişim sürecine odaklanılmıştır. Amaçlı örneklemin tercih edildiği araştırmada, Milliyet gazetesi için “01.01.1980” tarihi başlangıç, “31.12.2007” tarihi bitiş kabul edilerek “Ortaköy” konulu haberlerin dökümü sağlanmıştır. Bu tarihler arasında 2000 haber bulunmaktadır. Bu haberlerden kamusallıkla ilgili olduğu düşünülen 308 Milliyet gazetesi haber içeriğine ulaşılmıştır. Cumhuriyet gazetesi için ise “01.01.2008” tarihi başlangıç, “31.12.2019” tarihi bitiş kabul edilerek toplamda 780 haber içeriğine erişim sağlanmıştır. Bu haberler arasında 330 haber içeriği araştırma kapsamına uygun görülmüştür. Toplamda 2780 haber içeriği incelenerek aralarından kamusallıkla ilgili olduğu düşünülen 638 haber içeriği analiz edilip temalarına ayrılmıştır.

4. BULGULAR

1980-2019 yılları arasındaki Milliyet ve Cumhuriyet gazete kupürlerine odaklanarak verilerini elde eden bu araştırma, soylulaştırma eksenli kentsel kamusal dönüşümün öğelerini ortaya çıkarmayı hedeflemiştir. Bu bölümde, elde edilen verilere göre, haberlerin yıllara göre dağılımıyla birlikte genel bir ana ve alt temalar tablosu sunulmuş; ardından

gazete özelinde bu temaların sıklıkları verilmiştir. Bölümün sonunda ise haber içeriklerinde kentsel kamusal hayattaki dönüşümü ortaya koyan ana temaların tümü açıklanmıştır.

Şekil 1

Ortaköy kamusalılığı ile ilgili olduğu düşünülen 1980-2007 yılları arasındaki Milliyet haberlerinin ve 2008-2019 yılları arasındaki Cumhuriyet haberlerinin yıllara göre dağılımı Şekil 1’deki gibidir. Haberlerin büyük bir çoğunluğu %52’lik oranla 2008-2019 yılları arasında görülmüştür. Haberlerin %20’si 2000-2007 yılları arasında iken %19’u 1990-1999 yılları arasında yapılmıştır. %9’u ise 1980-1989 yılları arasında yer alır. Aşağıda yer alan Tablo 1’de ise haber içeriklerinin kodlama sistemini oluşturan ve tekrarı sık görülen ana ve alt temaları belirtilmiştir. Haber içeriklerinden elde edilen ana temalarda, Ortaköy kentsel kamusalılığı temsil ettiği düşünülen sekiz ana tema (sosyal, sanatsal, dinî, gündelik faaliyetler, kamusal dönüşüm, tanıtım, yerel düzenleme, vefat) elde edilmiştir. Belirlenen ana temaları örnekleyen alt kategoriler ise Tablo 1’de temalar özelinde detaylandırılmıştır.

Ana Tema	Alt Kategori
Sosyal Faaliyetler	Toplanma Mekanı
	Protesto / Eylem
	Gösteri / Defile
	Kutlama Tören Davet Eğlence
	Basın Toplantısı
	Yardımlaşma Noktası
	Balık Tutma

Sanatsal Faaliyetler	Tiyatro
	Sergi

Yerel Düzenleme	Yol Çalışması
	Yıkım
	Yapım / İnşa (otel)
	Restorasyon
	Trafik

Tanıtım	İşletme
	Sinema
	Kitap

Kamusal Dönüşüm	Zihniyet Çatışması

Gündelik Faaliyetler	Alışveriş

Dini faaliyetler	Cuma Namazı
	Ayin

Vefat	Cenaze Töreni

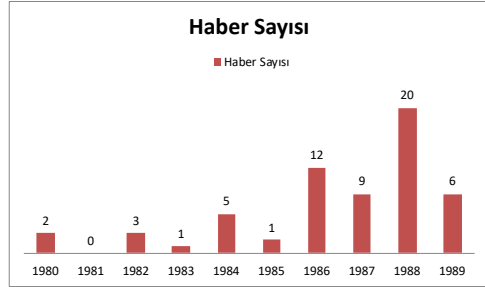
Tablo 1

2 Yukarıda belirtilen gazete kupürlerine ulaşmak amacıyla yapılan tarayıcı aramasında, gazete arşivlerinin direkt olarak “<http://gazetearsivi.milliyet.com.tr/>” internet sitesine yönlendirme yapıldığı görülmüştür.

4.1. MİLLİYET GAZETESİ

4.1.1. 1980-1989 Arası Haberler

Milliyet Gazetesi 1980-1989 yılları arasında toplam 59 haber içeriğiyle kapsama alınmıştır. Haberlerin yirmi tanesi 1988 yılında, on ikisi 1986 yılında yapılmıştır. Diğer yıllara göre dağılım Şekil 2'deki gibidir.

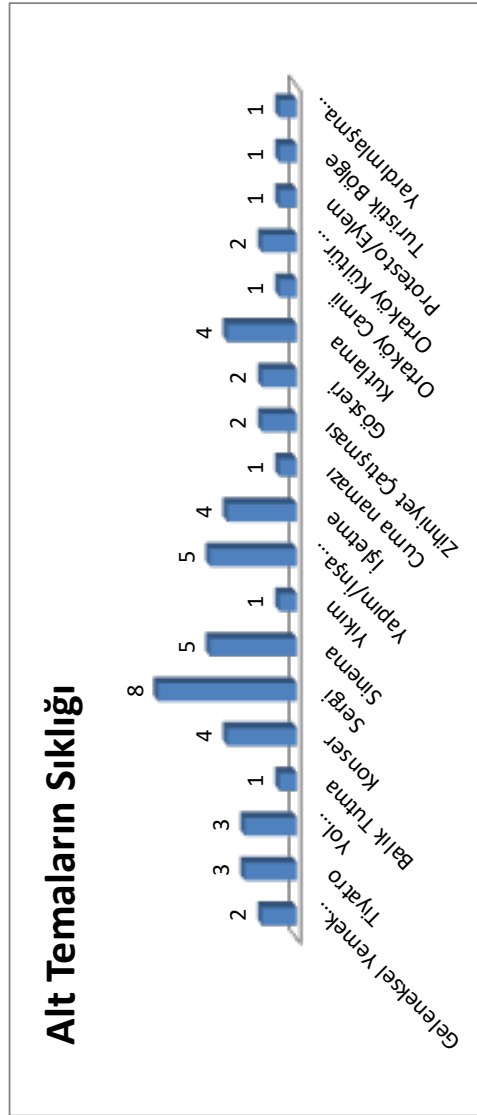

Şekil 2

Şekil 3

Şekil 3'te görüldüğü üzere ana temaların sıklığı yoğunluklu olarak sosyal faaliyetleri kapsamaktadır. Onu takiben, sanatsal faaliyetler ve yerel düzenleme ana temalar arasında yer alır.

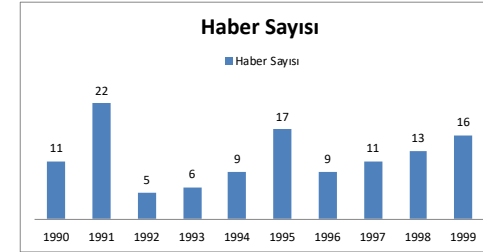
Şekil 4

Alt temaların belirtildiği Şekil 4'te, Sergi, Sinema, Konser, Kutlama, Yapım / İnşa, İşletme Tanıtımı vb. temalar sıklıkla tekrarlanmıştır. Şekil 4'teki dağılıma Vefat, betimleme, kavga / kargaşa dâhil edilmemiştir.

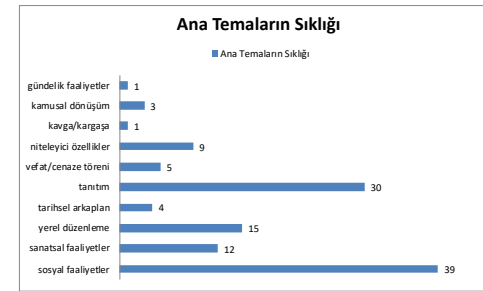
4.1.2. 1990-1999 Arası Haberler

Milliyet gazetesi 1990-1999 yılları arasında toplam 119 haber içeriği mev-

cuttur. Bu haberlerin 22'si 1991 yılında, 17'si 1995 yılında, 16'sı ise 1999 yılında yapılmıştır. Ayrıntılı dağılımı içeren Şekil 5'e göre, Ortaköy hakkındaki haberlerin 1990-1999 yılları arasında artış gösterdiği görülmektedir.

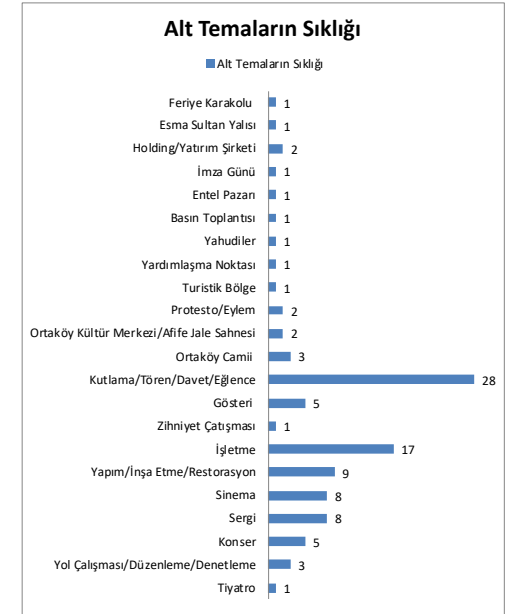

Şekil 5

Şekil 6

Şekil 6'da yer alan ana temaların sıklığına bakacak olursak sosyal faaliyetler ve tanıtım yönünde dikkate değer bir artışın olduğu söylenmelidir. Onu takiben, yerel düzenleme ve sanatsal faaliyetlere ilişkin haber içeriklerinin sıklığı Ortaköy'ün ilgi odağı olduğunu gösterir niteliktedir.

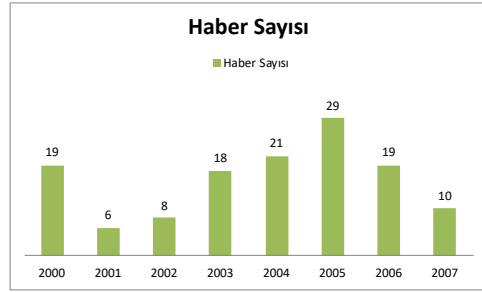

Şekil 7

Şekil 7'de görüldüğü üzere alt temaların en sık görüldüğü kategori Kutlama / Tören / Davet / Eğlence'yi içeren sosyal faaliyetlerdir. Ardından sıklıkla işletme tanıtımının yapıldığı görülmektedir. Yapım / İnşa / Restorasyon sıklığının görüldüğü diğer alt tema iken Sinema, Sergi, Konser, Gösteri sıklığının görüldüğü temalar arasındadır.

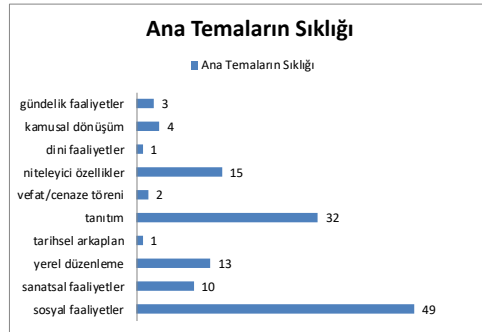
4.1.3. 2000-2007 Arası Haberler

Milliyet gazetesinde 2000-2007 yılları arasında toplam 130 haber bulunmaktadır. Haberlerin 29'u 2005 yılında, 21'i 2004 yılında, 19'u 2000 ve 2006 yıllarında, 18'i 2002 yılında yapılmıştır. Diğer yılları da içeren dağılım Şekil 8'de görüldüğü gibidir.

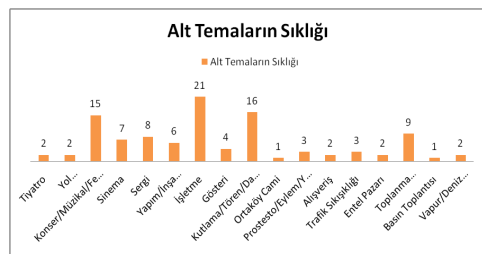

Şekil 8

Şekil 9'daki verilere göre, 2000-2007 yılları arasında yapılan haberlerin ana temaları arasında en sık görülen sosyal faaliyetleri içeren haberlerdir. Tanıtım haberleri ise dikkate değer sıklıktadır. Niteleyici özellikler, yerel düzenleme ve sanatsal faaliyetler sıklığın görüldüğü diğer ana temalar arasındadır.

Şekil 9

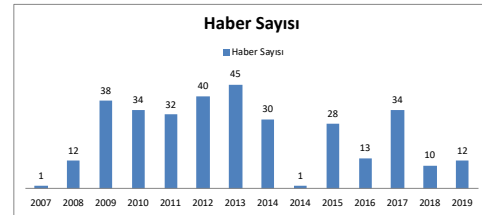
Şekil 10

Şekil 10'da görüldüğü üzere alt temalar arasında en sık görülen haber içeriği işletmelerin tanıtımı üzerinedir. Onu takiben, Kutlama / Tören / Davet / Eğlence haberleri gelmektedir. Konser / Müzikal / Festival temalı haberler de dikkate değer sıklıktadır.

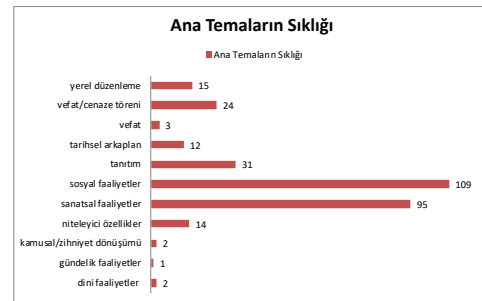
4.2. CUMHURİYET GAZETESİ

4.2.1. 2008-2019 Arası Haberler

Cumhuriyet gazetesinde 2008-2019 yılları arasında toplam 330 haber bulunmaktadır. Haberlerin 45'i 2013 yılında, 40'ı 2012 yılında, 38'i 2009, 34'ü 2010 ve 2017 yıllarında, 32'si 2011, 30'u 2014 yılında yapılmıştır. Diğer yıllara ilişkin ayrıntılı dağılım Şekil 11'de yer almaktadır.

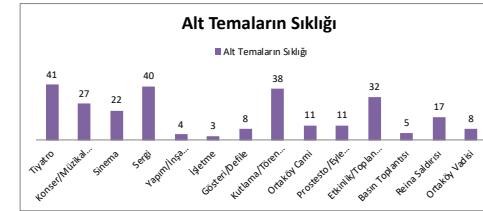
Şekil 11

Şekil 12

Şekil 12'de görüldüğü gibi ana temaların sıklığını içeren tablo, 109 haberle sosyal faaliyetleri içerir. 95 haber ise sanatsal faaliyetler ile öne çıkmaktadır. Takiben, tanıtım, vefat / cenaze töreni, yerel düzenleme, niteleyici özellikli ve

tarihsel arka plan içerikli haberler sıklığı oluşturan ana temalardır.

Şekil 13

Şekil 13'teki verilere göre, alt temalar arasında en sık tiyatro etkinliği yer almaktadır. Sergi, Kutlama / Tören / Davet / Eğlence sıklığı takip eden diğer alt temaları oluşturur. Etkinlik / Toplantı ve Kon-

ser / Müzikal / Festival alt kategorileri de dikkate değer sıklıktadır. Şekil 13'teki grafiğe ilave olarak şu temalar da haber içeriklerinde yer almaktadır: Ayın (1), İstanbul klasiği (1), kalabalık (1), meyhane (1), müze (2), polis takibi (1), riskli bölge (2), sanat merkezi (1), sayfiye yeri (1), tatbikat (1), Feriye sineması (1), yangın (1).

Milliyet ve Cumhuriyet gazete kupürlerinden elde edilen verilere göre, Tablo 2'de belirtilen ana temalar, soylulaştırma eksenli kentsel dönüşümün öğelerini oluşturmaktadır. Herhangi sıklık gözlemlenmeden belirtilen ana temalar tüm haber içeriklerini kapsamaktadır.

Ana Temalar	İçerik
Niteleyici Özellikler	Bu özelliklerin Ortaköy denildiğinde akıllara gelen ilk ifadelerden oluştuğu belirtilmelidir. Gözde ve İstanbul'un marka semti olmasından başlayarak insanla bütünleşen güzide bir mekân olduğu vurgulanır. Bununla beraber eğlence, kültür ve sanatın ilk duraklarından olması yaygın görüşler arasındadır. Meyhaneleriyle de bilinen Ortaköy, içki tüketiminin kamusalığa dâhil edildiği bir bölge olarak kültürlerarası karşılaşmanın üst düzeyde görüldüğü bir mekân olma özelliği taşır.
Kamusal Dönüşüm	Kamusal dönüşümün farklı boyutlarıyla görüldüğü Ortaköy'de konut alanlarının turizm ve ticari alanlara dönüştürülmesiyle birlikte halk ve aydın arasındaki çelişkinin desteklendiği görülmüştür. İçeriklerden birinde Ortaköy'ün durumunu tasvir etmek amacıyla İnönü döneminde İstanbul valiliği görevi yapan Prof. Dr. Fahrettin Kerim Gökay'a atfedilen bir replik kullanılmıştır: "Halk plajlara hücum etti, vatandaş denize giremiyor!" "Ortaköy'ün köklü işletmelerinin zamanın ruhuna ayak uydurup "cafeleştirildiği" ayrıca vurgulanmaktadır. Belirtiliği üzere eskinin görüntüsü ile yeninin sentezi hâline gelen İstanbul'un "mutlaka görülmesi gereken" mekânlarından biri olma özelliği taşır.

Tarihsel Arka plan	Antik Çağda “Argeon”, Bizans döneminde ise “Aya Fokas” olarak bilinen Ortaköy, haberlerde de bahsedildiği gibi Balyan ailesinin mimari eserleriyle tarihte yer alır. Üç dinin simgesi asırlık ibadethaneler (kilise, sinagog ve cami) semtte yan yana bulunur. Yahudi esnafların kayıkçı, balıkçı, kunduracı, matbaacı ve basmacısıyla... Yoğunlukla yaşadığı bu semt, “Ortaköylü Yahudiler” kelime öbeğiyle de dile getirilir. Ortaköy denince akla ilk gelen yapılardan Büyük Mecidiye Camii (Ortaköy Camisi), Sultan Abdulmecid tarafından Balyan ailesinden bir mimara 1853 yılında yaptırılmıştır. Barok tarzında ilk cami olma özelliği taşır.
Yerel Düzenleme	Yerel ölçekte yapılan planlamalar, tarihî yapının korunmasının yanı sıra Ortaköy Meydanı'nın düzenlenmesi, sahilin turistik bölge olarak görülmesi, metruk binaların yıkımı ve yeni binaların yapımı gibi ögeler içerir. Ayrıca Ortaköy Kültür Merkezi'nin açılması, yayalaştırma, eğlence yerlerinin kontrolü / incelenmesi restorasyon ve trafiğe çözüm için yol çalışmaları kapsama dâhil konulardandır.
Tanıtım	Ortaköy semtinde açılan ve faaliyet gösteren işletmelerin (cafe, restoran, bar, sinema, giyim mağazası, otel, yatırım şirketi, restoran, lokanta, giyim mağazası, ünlü işkembe çorbacısı, mantı evi...) müşteri portföyünü genişletmek veya tanıtımını yapmak adına ürettiği içeriklerden oluşur. Bazı içerikler, köşe yazarlarının tavsiyesi üzerine bu kategoriye dâhil edilmiştir.
Sanatsal Faaliyetler	Ortaköy'ü niteleyenler arasında sanat faaliyetlerinin yoğun olduğu mekân ifadeleri yer almaktadır. Resim, fotoğraf, karikatür, minyatür, tasarım sergilerinin ve çok sayıda tiyatrunun Ortaköy Kültür Merkezi ve çeşitli mekânlarda organize edilip, sanatseverlerle buluştuğu noktadır.
Sosyal Faaliyetler	İstanbul'un gözde semtlerinden Ortaköy, bireylerin sosyalleşme ihtiyacını gidermek üzere çok sayıda konser, gösteri, davet, tören, kutlama, müzayede vb. faaliyetler için tercih edilen bir konumdadır. Bunun yanı sıra toplanma / buluşma noktası olarak ifade edilir.
Gündelik Faaliyetler	Ortaköy, meydanda kurulan pazar yerlerinin sağladığı alışveriş faaliyeti ve dinlenme noktası olma özelliğiyle gündelik faaliyetler temasına ihtiyaç duymuştur.
Vefat	Ortaköy'ün kültürlerarası olma özelliği çeşitli dini inançlardan vefat içerikli gazete haberlerinin sunumuna da yansımıştır.

Tablo 2

Tablo 2’de haber içeriklerinin ayrıntılı bir şekilde açıklandığı ana temalar Ortaköy’ü niteleyen özellikleri, kamusal dönüşümdeki çelişkileri, tarihsel arka planın yanı sıra yerel düzenlemeleri içerir. Bunlara ek olarak, sosyal, sanatsal ve gündelik faaliyetler, tanıtım ve vefat ana temaları; Ortaköy kamusalını temsil ettiği düşünülen haber içeriklerinden elde edilmiştir. Yaklaşık olarak 40 yıllık (1980-2019) bir süreci resmeden bu haberler, süreçteki değişim ve dönüşümün seyrini sunmaktadır.

5. TARTIŞMA

Habermas, “kamusal alanı (1997)” her kesimden insanın ulaşabileceği bir özellikte görmektedir. “Kültürel mozaik” ve “hoşgörü” kavramlarının sürekli tartışıldığı kamuoyunda bu kavramların hâlen canlı olduklarının birer kanıtı Ortaköy’de dar bir yerleşme alanı içinde kilise, sinagog ve caminin bir arada bulunmasıdır (Bali, 2015, s.140).” Bu özelliklerin Ortaköy denildiğinde akıllara gelen ilk ifadelerden olduğu belirtilmelidir. Ortaköy, sakin bir balıkçı köyü iken İstanbul’un gözde ve marka semti hâline gelmiştir. Bu yönüyle, burjuva kamusalının dönüşerek koşullara ayak uydurduğu düşüncesini hatırlatır. Ortaköy’deki kentsel kamusal hayatın mevcut düzen içerisinde kendine özgü bir form kazandığı; bununla birlikte eski ve yeni olanı birbirinden ayırdığı araştırma verilerinden elde edilen sonucu oluşturur.

Kodlama sistemini oluşturan temalara bakacak olursak, haber içeriklerinde yerel düzenleme 80’li yıllardan 2019’a kadar yaklaşık olarak aynı seyrinde yer alır. Tanıtım haberleri ise 1980-1989 yılları arasında toplam 59 haberin yalnızca 4 tanesini oluşturur. Ancak, 1990-1999

yılları arasında 119 haberin 30’unu; 2000-2007 yılları arasında 130 haberin 32’sini oluşturur. Bu bağlamda, Ortaköy’e yönelik ticari faaliyetlerin artış gösterdiğini ve gazeteler aracılığıyla kamuoyunu bölgeye davet etme çabası gözlenmiştir. Haber içeriklerinin yıllara göre değişiminde en belirgin farklılığı dile getirecek olursak 1980’li yıllarda görülen sosyal faaliyetlerin yıllara göre değişimi ve artışı gözlenmiştir. 2008-2019 yılları arasındaki 330 haberin 109’unu yalnızca sosyal faaliyet içerikli haberler oluşturur. Onu takiben yine aynı yıllarda 95 haber sanatsal faaliyetleri içerir. Bu bağlamda, Ortaköy’ün kentsel kamusal yaşamdaki dönüşümü mahalle olma özelliğini yitirmesiyle ifade edilebilir. 1990’larda markalaşmaya başlayarak sosyal ve sanatsal faaliyetlerin merkezi hâline geldiğini söylemek mümkündür. Bu anlamda, mekânın kimliğini gündelik / boş zaman aktiviteleri ve tüketimle özdeşleştirilebileceği düşünülmektedir.

Koç (2015)’un ifadeleriyle, bu değişimlerin rastlantı sonucu gerçekleşmediğini; sosyal ve kültürel özellikleri bulunan mekânlarda soylulaştırma ile bağlantılı olarak ortaya çıktığı belirtilir. Ortaköy’ün dönüşümünde asıl amaç, “Bir mekânın (Ortaköy’ün) kültürel sermaye hacmini artırmaya ve korumaya çalışan orta ve üst sınıfların tüketimine konu olabilmesi için sosyokültürel özellikleri o mekânda (Ortaköy’de) toplamaktır.” Bu bakış açısıyla, Ortaköy’ün ticari bir soylulaştırmaya maruz kalarak kentsel kamusal yaşamı dönüştürdüğü düşünülür. Ortaköy kentsel kamusal yaşamına ilişkin, çalışma ve konut alanlarının birbirinden ayrılmasından sonra eğlence ve iş mekânlarının da ayrı ayrı planlamaya başlandığı söylenebilir. Böylelikle kent, sürekli bir yerden diğerine

ulaşılmaya çalışılan, zamanla yarışılan bir yer olmaya başlamıştır. Bu gibi etkenlerden kamusal ilişkiler de şüphesiz etkilenmiştir. Vural ve Yücel'e göre "Kapitalizm öncesinde kamusal ilişki kendiliğinden gelişerek 'iş, eğlence ve dinlenme'yi birlikte barındırırken kapitalizm sonrasında kamusal ilişki kendiliğindenliğini kaybetmiş sadece 'eğlence' aktivitelerini barındırmaya başlamıştır (Vural ve Yücel, 2006)".

6. SONUÇ

Bu araştırmada elde edilen verilere göre Ortaköy, tarihî ve kültürel önemin yanı sıra soylulaştırma sürecinin de etkisiyle sosyal ve ticari yapıda dikkate değer dönüşümler tecrübe etmiştir. 1980-2019 yılları arasında yapılan gazete haberlerini analiz ederek mekândaki değişikliklerin yeni formlarıyla kentsel kamusalılığı sürdürdüğü tespit edilmiştir. Kent kamusallığını başarılı bir şekilde yansıtan Ortaköy'ü anlamlandırmada gözlem ve görüşmeyi içeren nitel araştırmalara ihtiyaç olduğu düşünülmektedir.

7. KAYNAKÇA

- Andaç F., (2010). *Zamanın Durduğu Yerde Ortaköy*. Heyamola Yayınları.
- Bahçeci H., (2018). Kent Mekânında Kamusal Alan: Richard Sennett Perspektifinde Bir İnceleme. *Memleket Siyaset Yönetim (MSY)*, Cilt 13, Sayı 29, Haziran 2018, 111-128.
- Bali, R., (2015). *Tarz-ı Hayat'tan Life Style'a: Yeni Seçkinler, Yeni Mekânlar, Yeni Yansamlar*. İletişim, İstanbul.
- Bilgin N., (2014). *Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi*.
- Çeker A., Belge R., (2015). İstanbul'da

Kentsel Dönüşüm Kapsamında Gerçekleşen Bir Olgu: Soylulaştırma. *Türk Coğrafya Dergisi* 65 (2015) 77-86.

Erdoğan B., Ayataç H., (2015). Assessment of Urban Identity Characteristics In Public Places: A Case Study of Ortaköy Square. *ITU A|Z*, Vol 12 No 1, March 2015, 115-125.

Gökgür P., (2008). Kentsel Mekânda Kamusal Alanın Yeri, Bağlam Yayıncılık, İstanbul.

Habermas J., (1997). *Kamusal Alanın Yapısal Dönüşümü* (çev. Tanıl Bora ve Mithat Sancar). İletişim.

Koç A., (2015). İstanbul'da Yaşanan Mekânsal Dönüşümler Bağlamında Soylulaştırmanın Yeniden Konumlandırılması. Cilt: 5, Sayı: 1.

Küçümen Z., (1993). *Si Minör Ortaköy*. Remzi Kitabevi.

Lefebvre H., (2009). *Kentsel Devrim*, (Çev. Selim Sezer), Sel Yayıncılık, İstanbul.

Mumcu S., (2009). Dün'den Bugün'e Değişen Konut Alanlarına Kültürel Çeşitliliğin Etkileri: Ortaköy Meydan ve Çevre Yerleşim Örneği. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Trakya Üniversitesi, Edirne.

Özden, P. P., (2008). *Kentsel Yenileme: Yasal - Yönetimsel Boyut, Planlama ve Uygulama*. Ankara: İmge Kitabevi.

Porter L., Shaw K., (2009). *Whose Urban Renaissance? An International Comparison of Urban Regeneration Strategies*. Routledge.

Sennett R., (2013). *Kamusal Alanın Çöküşü*, (Çev. Serpil Durak ve Abdullah Yılmaz), Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

Sönmez B., (2014). Soylulaştırmanın Yeni Biçimleriyle Yerinden Edilmeyi Yeniden Düşünmek. *Planlama* 2014;24(1):42-53.

Vural T., Yücel A., (2006). *Çağımızın Yeni Kamusal Mekânları Olan Alışveriş Merkezlerine Eleştirel Bir Bakış*. itü-

dergisi/a mimarlık, planlama, tasarım Cilt:5, Sayı:2, Kısım:1, 97-106.

İnternet Kaynakları

Cumhuriyet Gazete Arşivi, <https://www.cumhuriyetarsivi.com/monitor/index.xhtml>

Milliyet Gazete Arşivi, <http://gazetear-sivi.milliyet.com.tr/>

-, (2016). Mahallem İstanbul Projesi, <http://www.mahallemistanbul.com/MahallemSEGE/>